Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015–2017

Mänskliga rättigheter • Mångfald • Fri rörlighet

**Handlingsplan för nordiskt samarbete
om funktionshinder 2015–2017**

Mänskliga rättigheter • Mångfald • Fri rörlighet

ISBN 978-92-893-4044-1 (PRINT)

ISBN 978-92-893-4045-8 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2015-735>

ANP 2015:735

© Nordiska ministerrådet 2015

Layout: Gitte Wejnold

Omslagsfoto: SignElements.com, Norden.org

Foton: Norden.org, SignElements.com, Imagesubscription.com

Tryck: Rosendahls-Schultz Grafisk

Upplaga: 100

Papper: Typsnitt: Meta LF

Printed in Denmark

www.norden.org/nordpub

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet ska stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015–2017

Mänskliga rättigheter • Mångfald • Fri rörlighet

Innehåll

Nordiskt samarbete om funktionshinder	6
<i>Mänskliga rättigheter</i>	6
<i>Nordisk nytta genom samarbete om funktionshinder</i>	7
Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder	8
<i>Handlingsplanens mål</i>	8
Handlingsplanens fokusområden	9
Aktivitetsplan	10
Nästa steg	19

Nordiskt samarbete om funktionshinder

Inkludering av personer med funktionsnedsättning i samhället, är ett viktigt mål inom det nordiska samarbetet. Samarbetet baseras på de nordiska ländernas samt Färöarnas, Grönlands och Ålands gemensamma värderingar om demokrati, rättsstat och jämlikhet.

Principerna för välfärdssamhället i Norden handlar om medborgares förutsättningar för lika möjligheter och trygghet för alla oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder eller sexuell läggning. Det handlar också om sociala rättigheter och principen om att alla ska ha lika tillgång till hälso- och sociala tjänster, utbildning och kultur.

Länderna strävar efter en hållbar samhällsutveckling som bygger på medborgarnas möjligheter till individuell frihet och självförverkligande.

I de nordiska samarbetsministrarnas visionsdeklaration från februari 2014 *Norden – Tillsammans är vi starkare* uttrycks bland annat visio-

ner om optimala förutsättningar för att medborgare ska kunna röra sig fritt mellan de nordiska länderna och att Norden ska vara en innovativ region med fokus på välfärd, utbildning, kreativitet, entreprenörskap, hållbarhet och forskning. Samarbetsministrarna vill även säkerställa att det nordiska samarbetet i internationella frågor kompletterar det samarbete som äger rum i andra organisationer. Det nordiska samarbetet ska skapa nordisk nytta, ge mervärde åt alla och leda till konkreta resultat.

Mänskliga rättigheter

Mångfald utgör en viktig del av det nordiska samarbetets ideologi och skapar förutsättningar för lika möjligheter, social solidaritet och trygghet för alla. Mångfaldsfrågan är relevant för de flesta områden och möjligheten för alla att delta i samhällslivet och samhällets beslutsprocess utgör en central del i det nordiska samarbetet.

Målsättningen för funktionshinderspolicen är inkludering av personer med funktionsnedsättning

i alla samhällets områden. Politiken präglas alltmer av rättighetsperspektivet som fått ett globalt uttryck i FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Samtliga nordiska länder har skrivit under konventionen och den har ratificerats av Danmark, Sverige, Norge, Färöarna och Grönland. Island, Finland och Åland förbereder en ratificering inom snar framtid. Konventionens tilläggsprotokoll om individuell klagorätt har ratificerats av Sverige och Danmark.

I FN-konventionens Artikel 33 beskrivs hur konventionsstaterna bör implementera konventionen i enlighet med sina förvaltnings-system och genom tre särskilda mekanismer. Dels ska där finnas en koordinerande mekanism dels en övervakande och så ska man involvera personer med funktionsnedsättning i den övervakande mekanismen, genom de organisationer som företräder dem.

Nordisk nytta genom samarbete om funktionshinder

Funktionshinderspolitik bedrivs parallellt på olika nivåer. Mycket av politiken utformas på nationell nivå och gemensamt för de nordiska länderna är att allt mer av implementeringen sker i kommunernas regi. Nordiskt samarbete om funktionshinder sker framför allt genom olika typer av kunskaps- och erfarenhetsutbyten mellan olika aktörer och på olika nivåer. Funktionshindersorganisationer, myndigheter, forskare, politiska partier och regeringskanslier samarbetar för att bygga upp en gemensam bild av hur olika lagar, stöd och service fungerar i praktiken och hur de kan utvecklas för förbättrad inkludering.

Länderna deltar i internationellt samarbete och påverkas direkt och indirekt av beslut och trender i politik samt av utvecklingen på marknaden och samhället i övrigt. Genom samarbete kan länderna röja gränshinder, förändra lagstiftningar, dela goda exempel och undvika att

repetera varandras misstag. Genom samarbete underlättar länderna för utsatta grupper att delta aktivt i samhällslivet.

Med nordisk nytta menas att samarbete ger ett mervärde genom verksamhet som annars skulle ske i nationell regi, men där påtagliga positiva effekter uppnås genom gemensamma nordiska lösningar.

Samarbetet manifesterar och utvecklar nordisk samhörighet och ökar nordisk kompetens och konkurrenskraft.

I denna handlingsplan beskrivs den nordiska nyttan utifrån denna definition både i den överordnade målsättningen och för varje fokusområde.

Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder

Urvalet av fokusområden och aktiviteter i denna handlingsplan baseras på strategidokument för ministerrådets verksamhet, aktuella strategidokument för funktionshinderspolicen i de nordiska länderna samt självstyrande områden, Nordens Välfärdscenters trendrapport för funktionshinderspolicens förut-sättningar¹ samt projektrapporten *Funktionshinderpolitik i Norden*.

Handlingsplanen består av övergripande målsättning och aktiviteter på tre fokusområden: mänskliga rättigheter, mångfald och fri rörlighet.

Handlingsplanen innehåller aktiviteter av överordnat, strategiskt slag med fokus på integrering av funktionshinderspolicens perspektivet enligt sektorsansvarsprincipen, vilket dock inte utesluter ytterligare projektverksamhet kring aktuella teman.

Funktionshinderspolicen är en tvärssektoriell angelägenhet, därmed

innehåller handlingsplanen flera aktiviteter som innebär sektorsansvar för Nordiska ministerrådets olika fackråd².

Handlingsplanens mål

Handlingsplanens övergripande mål är att bidra till en effektiv inkludering av personer med funktionsnedsättning genom ett förstärkt nordiskt kunskapsutbyte och ett närmare samarbete i funktionshinderpolitiska frågor.

Nordiskt samarbete om funktionshinder ska

- ge nytta för länderna och göra skillnad för nordiska medborgare med funktionsnedsättning,
- komplettera och stärka de nationella processer som pågår och som syftar till inkludering i samhällets alla områden,
- fördjupa och ge synergier till andra internationella samarbeten och processer som syftar till inkludering,
- vara ett gott exempel för hur

officiella verksamheter kan arbeta med mångfald och inkludering av personer med funktionsnedsättning.

Metoder

- skapa förutsättningar för erfarenhetsutbyte, kompetensbevarande och utveckling av metoder för inkludering av personer med funktionsnedsättning för ett antal strategiska områden och utvalda sammanhang,
- öka medvetenheten om funktionshinderspolicens perspektivet inom Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets nyckelverksamheter såsom sekretariat, institutioner, program och nätverk,
- öka graden av tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning till och inom Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets verksamheter.

¹ <http://www.nordicwelfare.org/Publications/Trender-i-funktionshinderpolitiken/>

² Nordiska ministerrådet består av elva ministerråd för olika politikområden varav ett, de nordiska samarbetsministrarnas ministerråd, har ett överordnat ansvar. Till varje ministerråd finns en ämbetsmannakommitté med tjänstemän från ministrarnas respektive departement i landet. Samarbetsministrarnas kommitté heter Nordiska samarbetskommittén. Nordiska ministerrådets sekretariat administrerar samtliga ministerråd inklusive ämbetsmannakommittéernas arbete samt koordinerar arbetet med institutioner, program och en del projekt som beslutas av ministerråden.

Handlingsplanens fokusområden

Mänskliga rättigheter

Att stötta och stärka arbetet med nationellt genomförande och övervakning av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Mångfald

Att utifrån ett mångfaldsperspektiv stärka inkludering, främja jämlikhet samt motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning i det nordiska samhällets alla delar genom integrering av funktionshindersperspektivet.

Fri rörlighet

Att främja fri rörlighet och avverka gränshinder som drabbar personer med funktionsnedsättning.

Aktivitetsplan

Aktiviteterna som beskrivs nedan är preliminära förslag som utvecklas av de sektorer till vilka de riktas och i de fall sektorn anser förslagen som relevanta.

Fokusområde 1:

Implementering av mänskliga rättigheter

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är en relativt ny konvention. Syftet med aktiviteterna i detta fokusområde är att främja ländernas arbete med mänskliga rättigheter. Detta genom att stötta processer för nationellt införande och övervakning av konventionen.

Mål för aktiviteterna i detta område är att

- skapa plattformar för erfarenhetsutbyte och utveckling av effektiva instrument för implementering av FN-konventionen,
- fördjupa förståelsen om implementeringen av FN-konventionen,
- ge synergier till andra internationella samarbeten och processer som syftar till inkludering,
- stärka kompetensen hos personer som är involverade i implementeringen av FN-konventionen,
- finna goda exempel vad gäller implementeringen av FN-konventionen.

Aktivitet 1.1 Expertnätverk för stärkt implementering av FN-konventionen

Nordens Valfärdscenter samordnar nätverkets verksamhet. Länder och självstyrande områden utser expertnätverkets medlemmar. Nätverket har årliga möten och kontinuerliga kontakter under handlingsplanens genomförandeperiod.

Relevanta artiklar i FN-konventionen är bland andra Artikel 33 om nationellt genomförande av konventionen, Artikel 4.3 om involvering av personer med funktionsnedsättning och deras företrädare samt Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: Uppgiften utförs inom Nordens Valfärdscenters befintliga ekonomiska ramar.

Aktivitet 1.2 Konferens om implementering av FN-konventionen

Nordens Valfärdscenter arrangerar konferenser om implementeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konferenserna kan också

beröra teman som är kopplade till olika artiklar i konventionen.

Relevant artikel i FN konventionen är bland annat Artikel 33 om nationellt genomförande av konventionen.

Kostnad: Uppgiften utförs inom Nordens Valfärdscenters befintliga ekonomiska ramar.

Aktivitet 1.3 Nordisk utbildning om funktionshinder och rättigheter

Nordens Valfärdscenter utvecklar i samarbete med Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning och utvalda utbildningsinstitutioner ett utbildningsprogram liknande den irländska modellen, International Disability Law Summer school³.

Relevanta artiklar i FN-konventionen är bland andra Artikel 33 och Artikel 4.3 CRPD om nationellt genomförande av konventionen och involvering av personer med funktionsnedsättning och deras företrädare.

Kostnad: uppskattad kostnad beräknas till 300 000 DKK.

³ http://www.nuigalway.ie/cdlp/Summer_School_2015/summer_school_2015_info.html

Fokusområde 2:

Mångfald och integrering av funktionshindersperspektiv

Mångfaldsarbete utifrån ett funktionshindersperspektiv handlar om tillgänglighet i bred bemärkelse vilket också benämns som universellt utformade miljöer, tjänster och kommunikation.

Inom ramen för Nordiska ministerrådets strategi för Hållbar utveckling och genom samarbete mellan Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik och Nordiska ministerrådet för Jämställdhet genomförs ett paraplyprojekt med tre delar.

Syftet är att integrera funktionshindersperspektivet i ett antal strategiska sammanhang inom det officiella nordiska samarbetet. Projekten koordineras och utförs av sekretariatet för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder vid Nordens Välfärdscenter.

Mål för aktiviteterna i detta fokusområde är att

- skapa ett system för integrering av funktionshindersperspektivet, med beaktande av ett

köns-/jämställdhetsperspektiv i det nordiska samarbetet,

- arrangera minst två workshops och expertmöten om könsrelaterat våld mot kvinnor och män med funktionsnedsättning,
- formulera ett åtgärdsförslag mot könsrelaterat våld mot kvinnor och män med funktionsnedsättning,
- bidra till hållbar utveckling genom universell utformning, bland annat genom inrättande av en nordisk arbetsgrupp,
- öka tillgängligheten för kvinnor och män med funktionsnedsättning till och inom Nordiska ministerrådets och Nordiska Rådets verksamheter,
- formulera ett förslag på hur fortsatt nordiskt samarbete om universell utformning kan organiseras.

Kostnad: Projekten har en total budget på 1 000 000 DKK från implementeringsbudgeten för mångfaldsmålen i strategin Hållbar utveckling.

Aktivitet 2.1 Systematisk uppföljning och uppmärksammande av funktionshindersperspektivet enligt sektorsansvarsprincipen (mainstreaming) i det officiella nordiska samarbetet

Denna aktivitet sker i nära samarbete med ansvariga vid Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets sekretariat och består i att ge råd om hur verksamheten kan anta policy och checklistor för exempelvis tillgängliga möten och kommunikation, mångfaldsperspektiv i personalpolitik avseende arbetsmiljö och rekrytering etc. Det är viktigt att speciellt de personer som ansvarar för personalfrågor tas med i arbetet. Detta arbete genomförs med hänsyn till jämställdhetsintegrering, integrering av hållbar utveckling och tidigare kartläggning av mångfald inom Ministerrådets verksamheter.

Relevanta artiklar i FN:s konvention är Artikel 4 om allmänna åtaganden, Artikel 8 medvetandegörande om situationen för personer med funktionsnedsättning, Artikel 29

om deltagande i det politiska och offentliga livet, Artikel 27 om arbete och sysselsättning och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: täcks av implementeringsbudgeten för mångfaldsmålen i strategin Hållbar utveckling.

Aktivitet 2.2 Flerfaldig diskriminering och könsrelaterat våld mot kvinnor och män med funktionsnedsättning

I detta projekt samlas kunskap om flerfaldig diskriminering och diskrimineringskydd, risk för och olika typer av våld som målgruppen utsätts för. Både män, kvinnor, flickor och pojkar omfattas. Goda exempel för förebyggande och bemötande samlas in och kommuniceras. Målet är att ge ett åtgärdsförslag och rekommendation om temat till de nordiska länderna.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning för detta

projekt är bland andra allmänna principer som icke-diskriminering och tillgänglighet men också flera av konventionens rättighetsartiklar. Artikel 6 behandlar kvinnor med funktionsnedsättning, Artikel 16 rätten att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp, Artikel 12 likhet inför lagen, Artikel 13 tillgång till rättssystemet. Även Artikel 32 om internationellt samarbete är relevant för detta sammanhang.

Kostnad: täcks av implementeringsbudgeten för mångfaldsmålen i strategin Hållbar utveckling.

Aktivitet 2.3 Arbetsgrupp om Universell utformning som medel för ett hållbart samhälle

En arbetsgrupp med experter på universell utformning utses. Gruppens medlemmar ska finnas som stöd vid implementeringen av universell utformning och i arbetet som syftar till att göra det nordiska samarbetet mer tillgängligt i bred bemärkelse. Gruppens medlem-

mar bidrar genom att hjälpa till vid behovsanalyser och förslag på förbättrad tillgänglighet.

Gruppen ska också ta fram ett förslag till fortsatt nordiskt samarbete om implementering av universell utformning.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland andra Artikel 9 om tillgänglighet, Artikel 29 om deltagande i det politiska och offentliga livet och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: täcks av implementeringsbudgeten för mångfaldsmålen i strategin Hållbar utveckling.

Fokusområde 3: Fri rörlighet

Att uppmärksamma och undanröja gränshinder för mobilitet mellan länderna är ett prioriterat område inom det nordiska samarbetet. Det finns en ny handlingsplan för gränshinderssamarbetet och en särskild agenda för social- och hälsosektorn⁴. Trots att många gränshinder röjts och det pågår flera kartläggningar och projekt kvarstår många hinder för personer med funktionsnedsättning. Detta kan dels bero på att funktionshinderperspektivet inte tydliggjorts eller att andra hinder också behöver röjas för att medborgare med särskilda behov enkelt ska kunna ta del av de möjligheter för mobilitet som skapats mellan länderna. Även EU har särskilda satsningar för att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning⁵.

Mål för aktiviteter i detta fokusområde är att

- förstärka kompetens om funktionshindersperspektiv hos de aktörer som utreder och föreslår lösningar för gränshindersfrågor

hindersfrågor genom två årliga möten med representanter från Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder,

- förstärka kompetensen kring gränshinderssamarbetet hos medlemmarna i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder.

Ytterst är målsättningen att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning vid mobilitet över landsgränser.

Aktivitet 3.1 Medvetandegöra och uppmärksamma funktionshindersperspektivet inom gränshinderssamarbetet

Denna aktivitet genomförs av Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder tillsammans med Gränshinderrådet genom årliga möten och görs inom Funktionshinderrådets budget 2015–17.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland

andra Artikel 18 om rätt till fri rörlighet, Artikel 9 om tillgänglighet och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: Projektet utförs inom budgeten för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder.

Aktivitet 3.2 Undersökning av rörligheten hos personer med funktionsnedsättning på den nordiska arbetsmarknaden

Detta är en projektidé som behöver vidare förankring i Arbetslivssektorn som får koordinerings- och finansieringsansvar. Nordens Välfärdscenter utvecklar i samarbete med Nordiska ministerrådet för arbetsliv, samt andra intressenter, ett undersökningsprojekt om rörlighet hos personer med funktionsnedsättning på den nordiska arbetsmarknaden. Intressenter inkluderar Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, Nordjobb, Hallå Norden, Biståndsgruppen, Socialförsäkringsgruppen, funktionshindersorganisationernas ungdomsorganisationer och vissa

⁴ <http://www.norden.org/sv/nordiska-ministerraadet/samarbetsministrarna-mr-sam/graenshinderarbete>

⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c11415_sv.htm

utskott vid Nordiska rådet, fackliga samarbetsorganet, arbetsgivarorganisationer.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland andra Artikel 27 om arbete och sysselsättning, Artikel 9 om tillgänglighet, Artikel 20 om personlig rörlighet och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: Uppskattad kostnad beräknas 200 000 DKK.

Aktivitet 3.3 Undersökning av utbildningsrörligheten hos personer med funktionsnedsättning mellan de nordiska länderna

Detta är en projektidé som behöver vidare förankring bland annat i utbildnings- och forskningssektorn som får koordinerings- och finansieringsansvar. Dialog behövs också med möjliga utförare. Andra intressenter är Nordjobb, Hallå Norden,

Biståndsgruppen, Socialförsäkringsgruppen, funktionshindersorganisationernas ungdomsorganisationer, vissa utskott vid Nordiska rådet.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland andra Artikel 24 om utbildning, Artikel 9 om tillgänglighet och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: Uppskattad kostnad beräknas till 300 000 DKK.

Nästa steg

Alla aktiviteter i denna handlingsplan beskrivs relativt generellt och de behöver bearbetas vidare och beskrivas mera i detalj senare under processen.

För varje aktivitet kommer därför att utarbetas en mer detaljerad projekt- och kommunikationsplan, ansvarsfördelning och budget. Detta görs gemensamt mellan nyckelverksamheter inom Nordiska ministerrådets sekretariat.

Vissa av aktiviteterna kan sättas igång direkt. Detta medan andra aktivitetsförslag behöver förankras, behandlas och beslutas inom Nordiska ministerrådets olika fackråd.

Det är viktigt att personer med funktionsnedsättning och deras företrädare involveras på ett meningsfullt sätt i planering, genomförande och utvärdering av handlingsplanens verkställande.

Metoder för inkludering och implementering av funktionshindersperspektiv handlar om tillgänglighet i bred bemärkelse inklusive attityder.

norden

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

ISBN 978-92-893-4044-1 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4045-8 (PDF)
ANP 2015:735